

L'herència de Jordi Castellanos

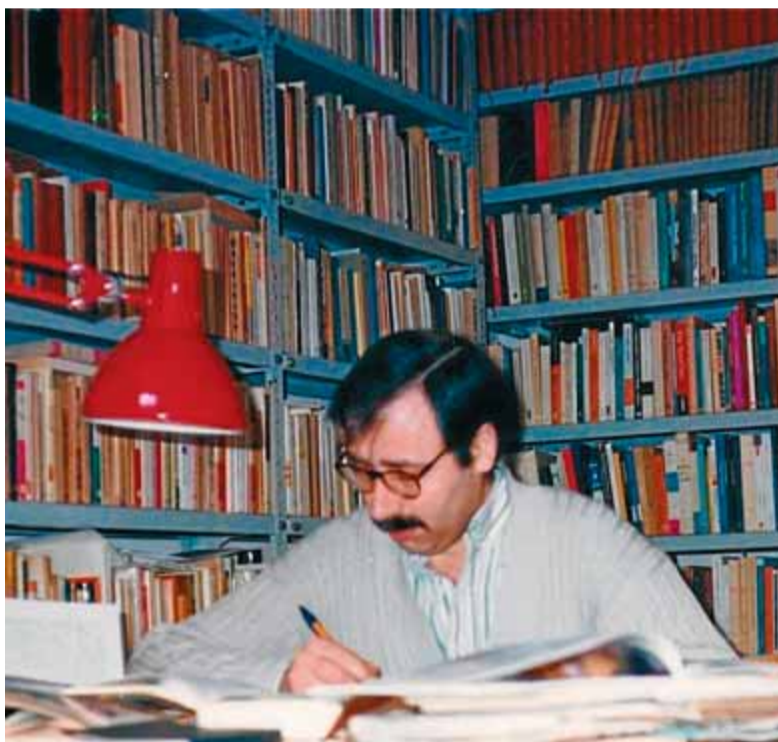
Trets i traces

Per conèixer la personalitat humana i investigadora de Jordi Castellanos, hi ha dues webs que cal visitar. D'una banda, gent.uab.cat/jordicastellanos, i de l'altra, traces.uab.cat, la base de dades bibliogràfica de llengua i literatura catalanes.

La Universitat Autònoma de Barcelona incorpora el llegat de l'historiador de la literatura Jordi Castellanos. El creador de la base de dades Traces i l'Aula de Teatre de la UAB deixa un fons de milers de llibres i un arxiu de treball personal

El 26 d'abril la Universitat Autònoma de Barcelona es va vestir de llarg. Homenatjava el filòleg i catedràtic Jordi Castellanos (Tagamanent, 1946-Barcelona 2012), mort sis mesos abans. Juntament amb els actes dedicats a la seva memòria, aquella mateixa jornada es va fer l'acte formal d'acceptació de l'arxiu personal –correspondència, material d'estudi, manuscrits d'obra publicada, molts fitxers amb comentaris...– i la biblioteca llegats per Jordi Castellanos a la UAB. Catedràtic de Literatura Catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona i cofundador del Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica de la UAB (CEFID), membre de l'Institut d'Estudis Catalans, director del Servei Bibliogràfic Traces i del Grup de Recerca en Literatura Catalana Contemporània, fundador i codirector de la revista de llengua i literatura *Els Marges*... I “un dels millors especialistes de la història de la cultura i la literatura catalanes contemporànies”, glossen els seus companys. Jordi Castellanos i el seu llegat reuneixen una trajectòria personal i professional dedicada a la investigació, la docència i l'alta divulgació. Tot plegat es queda a l'Autònoma, la universitat que Castellanos va veure néixer i créixer.

El fons de la biblioteca, més de 20.000 obres, és molt rellevant, especialment quant a literatura i arts plàstiques del tombant de segle (XIX i XX). Té col·leccions de llibres i revistes dels segles XIX i XX en edicions originals, i estudis crítics sobre literatura, catalans i estrangers. Dues exposicions, petites per l'espai, denses pel que fa als continguts, fan un tast de la biblioteca i de l'obra publicada per Castellanos. Aquests materials en exposició es poden veure al vestíbul de la biblioteca d'Humanitats i als expositors de la sala de revistes. És, certament, un petit tast,

de llibres i també revistes, com ara *Juventut*, *Hispania*, *L'Avenç*...

Arriba tot aquest material i... Què se'n fa? Ho expliquen Joan Gómez, director del Servei de Biblioteques de la UAB, i Mercè Bausili, bibliotecària que s'encarrega del llegat Castellanos. “Tenim experiència”, explica Bausili. “Tenim una certa experiència, perquè disposem dels llegats de Goytisolo, Calders...” Els fons es digitalitzen, ben estructurats temàticament, i es facilita així l'accés a milers i milers de documents. Per als bibliotecaris, treballar amb els fons personals, els arxius, és especialment interessant. I els llibres, però, també tenen secrets amagats entre les pàgines... Apunta Joan Gómez: “A vegades hi ha dedicatòries, anotacions... Les anotacions, segons qui les hagi fet, tenen molta importància!”

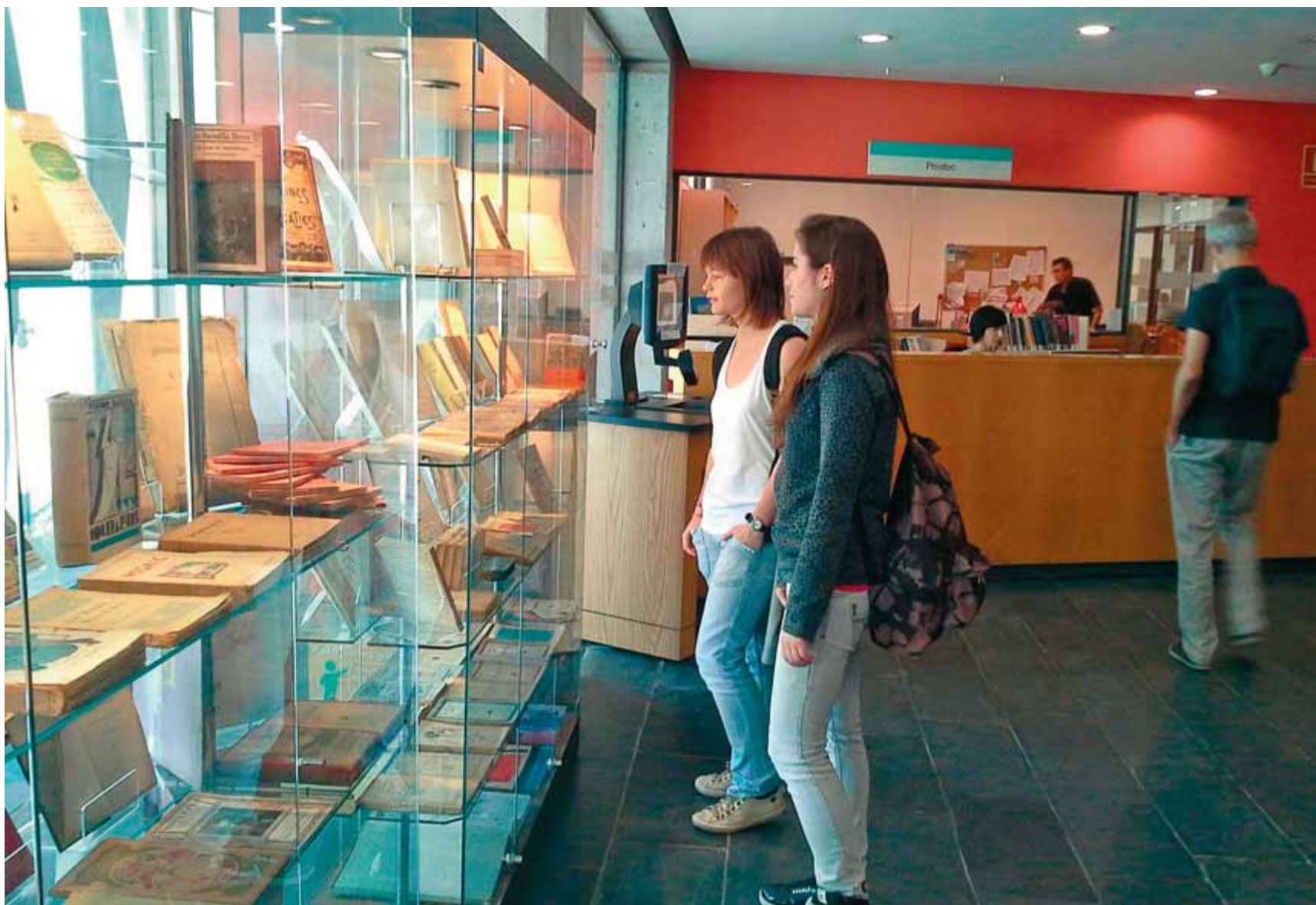
Interessos globals

Del Jordi Castellanos que visitava una i altra vegada les llibreries de vell –a casa nostra, i qualsevol país que visités–, en queden les obres. Les seves obres, de puny i lletra, i totes aquelles a les quals va donar empenya, potser en detriment de la seva pròpia projecció. Un exemple és Traces, una base de dades única en llengua i literatura catalanes. Un altre cas és tot el seu material referit al món del teatre. En diferents textos de record s'ha reconegut “la seva aportació a la difusió del teatre i a la seva dignificació, contribuint a crear instruments com ara l'Aula de Teatre de la Universitat Autònoma, o assessorant el Teatre Nacional de Catalunya, fornal d'algunes de les personalitats de la dramàtica actual”. Per exemple, Sergi Belbel.

Fer-se una biblioteca

Maria Campillo, professora titular de literatura contemporània de la Facultat de Lletres, s'ha encarregat de muntar les exposicions que es poden veure a la UAB. Què es fa per tenir una biblioteca? Normalment, comprem llibres en funció d'interessos i necessitats. Però no és qualsevol cosa, construir-se la pròpia biblioteca... “Castellanos inicia una biblioteca fa quaranta-cinc anys, i ho fa a partir de poca cosa. Es vol dedicar a l'estudi cultural i a l'estudi de la literatura catalana. Això vol dir que, durant anys, dos o tres cops per setmana, ha anat a llibreries de vell de Barcelona i cada diumenge al mercat de Sant Antoni. Quan viatjava s'endua una bossa plegada a la maleta, per tornar-la plena de llibres...” Però, com és la biblioteca d'algú que es dedica a la història de la literatura catalana? Segueix explicant Campillo: “En contra del que es pugui pensar, una literatura nacional, de qualsevol llengua que si-

Temps aprofitat.
Castellanos deixa una feina que altres farien en tres vides. A l'esquerra, al despatx de casa, el 1987. A la dreta, a dalt, una de les exposicions a la UAB. A sota, durant una entrevista concedida a la revista *Presència* el 2008 UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA / M.M. / G.M.

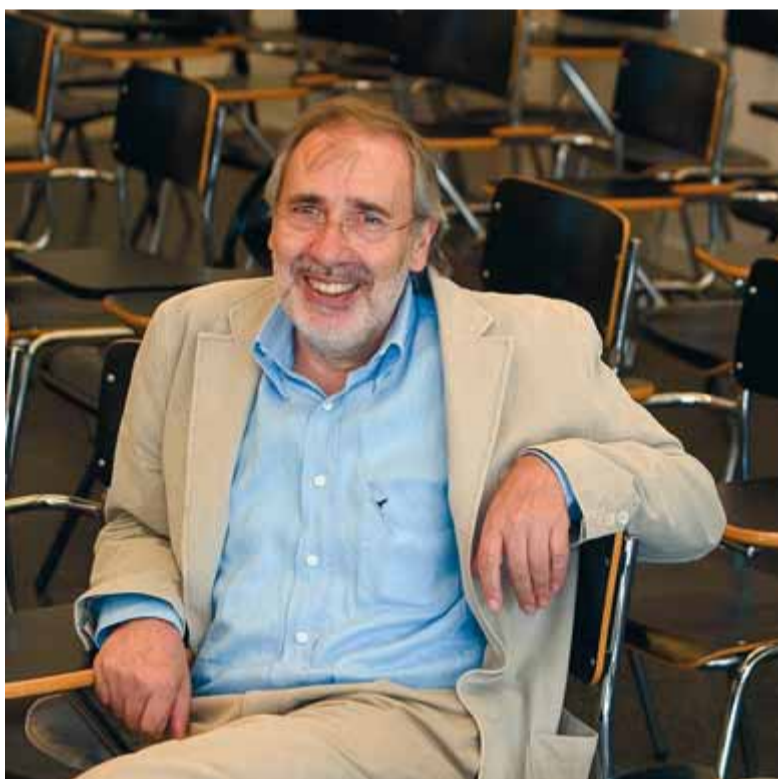

gui, no ho és en el sentit que només s'ocupa de si mateixa... Posem per cas que es vol estudiar un moviment literari, el modernisme. No vol dir parlar només de la novel·la, el teatre o la poesia modernistes... És parlar d'un determinat tipus d'estètica, que va des del decadentisme fins al postsimbolisme. Interessen, per tant, l'arquitectura, les arts plàstiques, la literatura internacional, el pensament..." Perquè Castellanos es convertís en un referent en matèria modernista és evident que els seus coneixements no eren els del comú dels mortals. "El seu coneixement era el d'algú que sap tot el que hi ha a Europa sobre el tema. A l'última llibreria, de l'últim carrer, de l'última ciutat anglesa, trobava un llibre sobre el simbolisme i se l'endua. Això és fer-se una biblioteca."

Amor pels llibres

"Va ser sempre molt constant, i estimava els llibres", continua Maria Campillo. "No és una biblioteca de bibliòfil, de col·leccionista." Resumint, doncs. La biblioteca de Jordi Castellanos és literària, però també filosòfica, d'arts plàstiques, de teoria i de crítica. "Ho volia tenir tot! Del XIX, el modernisme, el noucentisme, els anys trenta, l'avantguarda... Ho té tot. Tots els llibres catalans que es van fer, i en les seves diverses edicions!"

En l'homenatge que es va fer a la Universitat Autònoma fa poc, es van fer parlaments. La mateixa Campillo en va fer un retrat.

Aquí ve algun fragment: "De la imbricació entre l'entusiasme i la voluntat de coneixement acostumem a dir-ne "passió" —el poeta Carles Riba en deia "fe"—. I si haig de definir la relació d'en Jordi amb la literatura, amb el trànsit per la complexitat infinita que envolta un determinat text, passió és la paraula que triaria en primer terme. Passió derivada d'una fe: la creença que la cultura canvia l'individu, els pobles, el món. La creença que la cultura ens fa no només millors, sinó també més feliços."

Hi ha d'altres que també han fet memòria de la seva figura. Per exemple, l'equip de direcció del CEFID-UAB: "Autor d'una recerca fonamental sobre Raimon Casellas i

el modernisme, els seus estudis sobre la novel·la catalana del s. XX, el noucentisme, la relació entre literatura i ciutat, o entre literatura i anarquisme, han estat decisius per renovar la nostra mirada sobre el patrimoni literari del país."

Es pot citar també la conferència *Jordi Castellanos, una vida al servei de la cultura*, pronunciada per Jordi Marrugat a l'Annual Anglo-Catalan Society Conference, el novembre del 2012. "En el tracte quotidià, era tot el contrari del que la imaginació popular ha tipificat com a gran intel·lectual. Al pol oposat dels homes tibats i amb aires de suficiència, pagadíssims de si mateixos, sense humor i amb vocació d'infeliços, creguts d'un valor que no tenen, tot fum, Castellanos era una persona afable, irònica, humil, amb

una passió sempre renovada per la investigació i el coneixement que el feien il·lusionar-se amb cada nou projecte de recerca com si fos el primer.

Callava davant de gent amb menys coneixements culturals perquè sabia que podia aprendre de tot i de tothom. Agraïa qualsevol tipus de comentari encara que el contradigués. L'escoltava amb calma, hi pensava, i l'acceptava o el qüestionava i rebutjava —però això no ho feia mai d'entrada—. Encomanava la seva passió per la literatura. Aquest caràcter és un dels motius de la seva grandesa intel·lectual alhora que la feia invisible a primera vista. Jordi Castellanos va ser un obrer de la cultura." *